

SZOMBAT

Dr. KENÉZ-KURLÄNDER EDE
SZEMLÉJE

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
VI., Gróf Zichy Jenő ucca 43.
Telefon: Aut. 271—35.

Előfizetési ára: Egész évre 20 P.
Piramis papiron 30 P.
Postatakpt. csekksz. sz. 16760.

Rabbik a Rabbiképző ellen

A bibliai Dániel a zsidóság szebb jövője kibontakozására szükségesnek tartja „a dolgok tisztázását” és azt, hogy az „előrelátók értsék meg az ügyet” (vehamaszkilim jovinu). Ez a szempont vezet engem is, amikor, mint zsidó a közélet eseményeinek csendes szemlélője, le akarom rögzíteni e sorokban, hogy a mult hetekben két olyan terv merült fel nálunk, amely megvalósulása esetén a nem orthodox zsidóság — azaz a magyar zsidóság többsége — szellemi életének egyik főintézményét, az *Országos Rabbiszemináriumot belső strukturájában igen érzékenyen érinti*. E két terv: az orthodox-neolog kasrusz-egyesítés és a statusquoi rabbiképzőnek a gondolata.

A kasrusz-egyesítés ügyének tárgyalását a *Szombat* már lezárta azzal: Roma locuta, Róma, azaz az orthodox országos rabbitanács döntött, amennyiben elfogadta elvben a pesti hitközség ajánlatát. Egy munkácsi lapban azonban azt olvasom, hogy a munkácsi főrabbi intervencióját kérték budapesti orthodox részről és így nem sokára olvashatjuk, hogy: Munkács locuta. Mivelhogy golusz életünkben Róma mindig erősebb, mint Munkács, a kasrusz ügyében szintén Róma szava dönt majd, nem pedig Munkács és így ugy cselekedhetünk, mint egykoron az ősmagyarok Munkács elfoglalása után (fecerunt magnum áldomás) nagy áldomást csapunk, de természetesen már az egyesített kasruszból kikerült husneműekből. Egyénileg, mint gabella-alany, azt is remélem, hogy a közös husnak nem lesz hig a leve, de azért olcsó lesz, olcsóbb még a mai neolog husnál is. Loyalisan elfogadom tehát a *Szombat* állásfoglalását. Csak egy lépéssel tovább megyek. Ha a *kasrusz unificatio* be-

válik Pesten, egészen biztos, hogy rövid időn belül az összes magyarországi neolog hitközségek felhagynak a kasrusz intézménnyel és e lépésnek okvetlenül hatása kell, hogy legyen az Országos Rabbiszeminárium életére. Miért? Azért, mert ebben az esetben kiderülne, hogy a szeminárium mai tananyagának fő-része: a rituális kodex nagyrésztben akadémikus jellegűvé vált, és így tehát ha a szeminárium légüres térben nem akar működni, átorientálódásra van szükség. Mondok is egy példát alsóbbfoku oktatásból, hogy a laikus is megérthesse, miről van szó. Van a tórának két heti szakasza, mely a régi, most gyakorlaton kívül levő papi törvényekkel és levitikus előírásokkal foglalkozik: Tazria-Mecora; e törvények a zsidóság gondolatvilágában elvileg rendkívül fontosak, de azért mégsem, e heti szakaszokat tanuljuk alaposan és részletesen és könyv nélkül, hanem azokat, amelyekre a mai vallásos életünkben és erkölcsi ténykedésünkben szükségünk van.

A részletek kifejtésére itt nincs hely, de az is bizonyos, hogy ha a neologia vezető rabbijai nem opponálnak a kasrusz egyesítésnek — igazuk van-e, vagy nem, az most mellékes — akkor ennek konzekvenciáját érvényesíteni kellene a rabbiképzésnél is, különösen azért, mert a pesti rabbiság tagjainak egy része aktíve közreműködik a rabbijelöltek theologiai és rituális kiképzésben és így tudják, hogy a rabbijelöltek studiuma milyen tekintélyes mértékben kristályosodik a rituális kodex köré, aminek csak akkor van értelme, ha a neolog rabbi abba a helyzetbe jut, hogy a nehezen szerzett tudományát valamiképen érvényesítse.

Vehamaszkilim jovinu! Az előrelátók figyeljenek! Ezt teszi szükségessé a statusquo szervezet által tervezett rabbiképzőnek eszméje is. A sajtóban közzétett és az erről szóló közlemény meglehetősen általánosan van tartva. Lényegében véve egy gimnáziumi és egyetemi tanulmányokkal kombinált jesiváról volna szó. Ez a jesiva talmudiskolának nagyon profán volna, de zsidó tudományos intézetnek viszont nagyon jesivás. A papiros különben türelmes, a tervezgetés nem okoz nehézséget és majd a jövő fogja megmutatni, mennyi komolyság rejlik a szavak mögött.

A statusquo rabbiképző tervénél azonban van egy bökkenő. A statusquo szervezet egyházi vezérei a *budapesti rabbiképzőből* kerültek ki és így érthetetlen, miért akarják nevelőintézetünket így megkontreminalni? Miért nem juttatták még kifejezésre kritikájukat az illetékesek előtt az intézet szelleme, rendje, tananyaga ellen? Hisz senki sem érti azt, hogy az *intézet, amely eddig is kiváló statusquo főabbikat adott a hazai zsidóságnak, miért nem tehetné ezt továbbra is? Vagy pedig lehetetlen dolog javítani az intézeten?* Talán az intézet valóban csak állami intézmény volna, amely külön életet él és nem tö-

rődik a nép hangulatával, akárcsak — az orthodox központi iroda? Ha ez így volna, akkor hogyan magyarázható az, hogy a statusquo szervezet egyházi elnökségének a tagja vezető szerepet visel az Országos Rabbiegyesületben, tehát egy közületben, melynek papi tagjait nem találja magához megfelelőnek, sem vallási felfogás, sem vallástudomány szempontjából. Valahogy olyan a helyzet, mint amikor a jezsuita rend megreformálása került szóba. A híres jezsuita generális kijelentette: a rend vagy legyen olyan, mint most vagy egyáltalán ne legyen (sint ut sunt aut non sint). Nagyon felületes volna egyfelől kaszusz-nélküliség mellett azt mondani a szemináriumról, semmi se változzék (sint ut sunt), de éppoly könnyed elintézés, ha a szeminárium statusquo növendékei kijelentik, hogy most már más rabbiképzőre van szükség (non sint).

Lehetetlennek tartom, hogy külföldön ilyen alapvető kérdésben ne fejlődne ki diszkusszió a rabbik között. De nálunk Magyarországon és éppen vallási dolgokban, ahol mégis csak kellene egy kis elvhűség és következetesség, ma holnap olyan lesz a helyzet, mint a Midras szerint Faraó muzeumában, ahol minden bálvány megvolt, csak éppen Izrael Istenét nem ismerték. A zsidóság világmegváltó ereje éppen abban volt, hogy vétőt kiáltott annak a pogány felfogásnak, mely szerint legjobb, ha minden bálvánnyal békében élünk. A zsidóság azt tanította: a sok istenség tulajdonképpen istentelenség. Ez a mi esetünkre vonatkoztatva azt jelenti; ahol mindent jónak találnak, ott semmit sem vesznek komolyon és ahol mindenáron prédikálják a békét, mint Jeremia hamis prófétái, ott tulajdonképpen a szentélyt rombolják és az elvtelen elkenés szolgálatában állnak. A szellemi életben antipatia sokkal üdvösebb, mint az apatia. Az antipatia élénkséget vált ki, az apatia azonban korhaszt és elposványosít.

Vehamaszkilim jovinu! Tisztuljanak a szempontok, amikor a szeminárium növendékeinek egy része a neológiában, a másik része a statusquóságban lényegében véve a szeminárium szel-

Ülő butorok

tisztítása lebontás nélkül, felelősséggel,

„Király” vegy tisztító,

festő és gőzmosógyár. Független, szőnyegek tisztítás esetén nyáron át **ingyenes megóvásban** részesülnek.

Budapest, IV. Magyar-utca 3. Tel.: 851-29.

VII. Király-utca 15. „ J. 313-35.

Gyár : VI. Hajdu-u. 12-14. Tel.: 931-95, 902-97.

lemi irányának alapjait, belső énjét támadja meg. Lehet, hogy szándék nélkül, de akkor még rosszabb. Lehet, hogy nem akarnak belőle ugynevezett kázust csinálni, de ez volna a legrosszabb, mert ez az apátiának legkárosabb formája volna. Nehemia szentély-építőinek paródiája — ők egyik kezükkel építették a szentélyt, a másikkal harcoltak, nálunk azonban a jobb kéz nem akarja tudomásul venni, mit a bal végez, vagy tervez.

Dr. Richtmann Mózes.

Ártalmas filozemitizmus

(S. E.) A Prágában megjelenő *Volja Rossii* című folyóiratban Vladimir Lebedev, az emigrációban élő szociálforradalmárok vezére, érdekes cikket írt az orosz antiszemizmusról. Vladimir Lebedev, aki nem zsidó, a Kerenski-kabinet tengerészeti minisztere volt és a bolsevizmus után rögtön külföldre szökött. De ezt a cikkét nem mások adatai, mások mondókái alapján írta, hanem saját tapasztalatairól számolt be ebben a munkában. *A mult év folyamán ugyanis Vladimir Lebedev, anélkül, hogy felismerték volna, hosszabb utat tett a szovjet birodalomban.*

Egy kocsmai jelenettel kezdi Vladimir Lebedev a helyzet illusztrálását. Egy kocsmai jelenettel, amely abból állott, hogy egy paraszt mámoros állapotban szidni kezdte a zsidókat. De amikor kicsit józanabb lett, megrettenve nézett körül, hogy valaki meghallotta a szavait. *Mert a szovjet ellenforradalmi cselekedetnek tartja az antiszemita kifakadásokat.*

A szovjet a maga szempontjából igen ügyes politikát követ. Ezzel a tulzott zsidóvédelemmel azt akarja elérni, hogy a nem bolsevista rétegek megdühödjenek a zsidókra és a zsidók kénytelenek legyenek a szovjet mellett állástfoglalni, abban a hitben, hogy a bolsevizmus likvidálása után feltétlenül a pogrom következik.

A szovjet egyébként semmivel sem kedvez jobban a zsidó felekezetnek, mint a többinek és a zsidó felekezeti élet ép olyan szűk keretek között folyhat le, mint a többi felekezet mozgalma. *A bolsevisták csak a nagyszámu zsidók rokonszenvét akarják megnyerni ravasz eljárásukkal.*

„A zsidók az új cárok?” — kérdezik a parasztok. Tudniillik a zsidók úgy nem lehet sérteni, mint ahogy valamikor a parasztok, akik szívesen szidták, de mondhatnak rájuk

semmit, de alig várják a pillanatot, hogy visszafojtott szavaik helyett tettekkel fejezzék ki dühüket.

A szovjet filoszemitizmusa kitünően felépített politikai trükk. A szovjet filoszemitizmusa csak azt a célt szolgálja, hogy ébressze az antiszemitizmust, a pogromszellemet. Ezt az antiszemitizmust, ezt a pogromszellemet aztán ijesztésre használja fel a bolsevizmus — a zsidók megfélemlítésére.

A bolsevizmusnak szüksége van a zsidók támogatására. Moszkvában kétszázezer zsidó lakik és így minden tizedik ember az orosz főváros lakósaik közül zsidó. Ha a zsidók az ellenforradalom szolgálatában állnának, komoly veszedelmet jelentenének. És a szovjet jól tudja, hogy elégedetlenek. Azt a módot választotta tehát leszerelésükre, hogy megfélemlítette őket a jövővel. A terszerű filoszemitizmussal mesterséges antiszemitizmust ébresztett és a zsidók ennek látára rettenetesen félnek a bolsevizmus bukása után bekövetkező pogromoktól.

De ez a félelem talán nem egészen indokolt, mert, mint Vladimir Lebedev cikkéből megállapítható, az emigránsok tisztában vannak azzal, hogy a szovjet filoszemitizmusa nem őszinte, hanem csak sakkhuzás és ebből a filoszemitizmusból, amelynél különbség antiszemita propaganda nem kell, nem kér a zsidóság.

Rövidesen megalakul a zsidó hitelszövetkezet

A magyar zsidóság rövidesen egy új, jelentős közgazdasági intézménnyel lesz gazdagabb. A zsidó hitelszövetkezet ügye — amelyet néhány hónappal ezelőtt Hajdu Marcell dr. a Pesti Izr. Hitközség elnökhelyen személyesen is meggyőződést szerzett arról, hogy a zsidó hitelszöveg az illetékes körök hónapokig vitatták és tanulmányozták az ügyet, s maga a lelkes kezdeményező, Hajdu Marcell dr. külföldi útján több helyen személyesen is meggyőződést szerzett arról, hogy a zsidó hitelszövetkezetek milyen értékes és áldásos működést fejtenek ki.

Ezek a külföldi tapasztalatok hatalmas lépésekkel vitték előbbre a zsidó hitelszövetkezet ügyét, amelynél a vezetőket kizárólag altruisztikus szempontok vezérelték. Nem a bankok számát akarták szaporítani egy kimondottan zsidó jellegű bankkal, nem is egy pénzügyi szeparációt akartak végrehajtani, de az a cél lebegett előttük, hogy a pusztulás szélén álló zsidó kereskedelem és kisipar számára erőteljes mentőakciót szervezzenek. Az intenció az, hogy a lehető legolcsóbb hitelek folyósításával támogassák a megszorult zsidó kereskedőket és kisiparosokat, a hitelszövetkezet tehát nem annyira üzleti vállalkozás lesz, mint inkább a legnemesebb értelemben vett jótékonyági intézmény.

Természetesen a lerongyolódott magyar zsidó középosztály anyagi ereje nem elegendő egy ilyen hitelszövetkezet felvirágoztatására. Szó lehet azonban arról, hogy amennyiben a szervezési munkálatok sikerre vezetnek, a külföldi zsidóság anyagilag is bekapcsolódik a megalakítandó hitelszövetkezetbe, amely így a magyar zsidóságnak altruisztikus alapon működő, számottevő hitelszerve lesz.

A hitelszövetkezet alakuló ülését a Csáky utcai templomkörzet külön helyiségében tartották meg Blum Ödön ny. miniszteri tanácsos elnökle mellett. Az ülés résztvevői, akiknek sorában a hitközség számos vezetőembere megjelent, egyhangulag elhatározták a Hajdu Marcell dr. által kezdeményezett hitelszövetkezet megalakítását. Az alakuló ülés háromtagú végrehajtóbizottságot küldött ki, melyben Hajdu Marcell dr., Blum Ödön és Erdős Dezső kormányfőtanácsos, vezérigazgató foglaltak helyet. A szükséghez képest a bizottság további három taggal egészítheti ki magát. Ezek: Kovács Herman és Hajdu Miklós dr. előjáróhelyettesek és Frisch Zsigmond gyáros. A végrehajtóbizottság első feladata az alapítási felhívás kibocsátása és a részjegyzési akció megszervezése lesz.

Váradi emlékeimből

Hlatky Endre és a zsidók

Ezek az emlékek még a régi jó békeidőkből valók. Hősük néhai Hlatky Endre, a nagyváradi ügyvédi kamara elnöke, az országszerte ismert kiváló jogtudós, a Tiszák bizalmas barátja. Régi vágásu, magyar úr, puritán és tekintélytartó, akit szűkebb pátriájában hallatlan tisztelet, szeretet és megbecsülés vett körül. Viszonya a zsidókhoz, amelyről ezek az emlékezesek szólnak, jellemző fényt vet ennek a nagyszerű embernek nemesen liberális gondolkodására, de megvilágít egy egész le-tűnt korszakot is, amelynek mentalitásától tökéletesen távolál-lott a zsidókérdés mai értelmezése.

A 900-as években élt Nagyváradon egy göndörhaju kis zo-máncedény kereskedő, aki keresetéből nagy családján kívül szüleit is eltartotta. Az üzlet rosszul ment s a kereskedő, — akit nevezünk Kleinnak — egy szép napon fizetéképtelensé- get jelentett. Hitelezői közt 500 koronával szerepelt egy borosz-lói cég, amely áruját bizományba adta Kleinnak. A cég hallani sem akart egyezkedésről, ragaszkodott a teljes összeghez és bün-vádi feljelentést akart tenni. Erre megbízást is adott néhány váradi ügyvédnek, de egyik sem vállalkozott a bűnügy megin-

ditására, mert ismerték Kleint, és tudták róla, hogy nagyon jóra való, becsületes ember, akit csak végső nyomora sodort a bűnbe.

A boroszlói cég, mikor a váradi ügyvédek sorozatosan visszaadták a megbízást, nem kísérletezett tovább, hanem ügyésze, — a boroszlói ügyvédi kamara elnöke útján — erélyes hangú levélben a nagyváradi ügyvédi kamara akkori elnökéhez Hlatky Endréhez fordult, kérve, hogy ő vállalja az ügyet s kifejezést adva ama reményének, hogy Magyarországon van jog és igazság s a kamara elnöke ennek minden biztonnyal érvényt fog szerezni.

Hlatky a levél vétele után azonnal magához hívatta Kleint s szigorúan felszólította, hogy fizessen, vagy adja vissza a bizományi árut, mert különben kénytelen lesz az ügyet bűnvádi utra terelni.

— Engem ugyan nem ijeszt meg elnök úr — felelte erre Klein — én magam is tudom, hogy mi vár rám. Hiszen mióta a rettenetes nyomor bűnbe vitt, egyebet se teszek, csak mondogatom magamnak, hogy *te Klein, te csunyán meg fogod járni, téged elítélnék, becsuknak s néhány hónapig ülni fogsz, mert a máséhoz nyultál, hogy a családon segíts.*

Hlatky, látva, hogy nem boldogul Kleinnel, engem kéretett magához, mint Klein ügyvédjét. Elmondta, hogy milyen nehéz helyzetbe hozta őt a boroszlói kollega kérése, amely elől bajos lesz kitérni. Tisztán emlékezetemben él ez a husz egy néhány év előtti beszélgetés, amelynek során Hlatky azt az érdekes megállapítást tette, hogy nem a huszár az első ember a világon, hanem a jogász, mert ő alkotja, magyarázza és alkalmazza a világot fentartó törvényeket. Mófefelett büszke rá, hogy egy olyan testület élére állította a közbizalom, amelynek minden tagja a „világ első embere“, hanem hát az olyan díszes pozíció, mint a kamarai elnökség néha kényes feladatok elé állítja az embert. Ő maga is rendes embernek ismeri az alperest s megvallotta, hogy nagyon boldog volna, ha simán el lehetne intézni az ügyet. Nagyon megkért, hogy csináljak valamit s mikor eltávoztam, hamiskás mosollyal az ajkán még ezt mondotta:

— *F a t t y a m*, ezt az ügyet mindenképen el kell intézni.

Pár napi gyűjtés útján összekapartunk 360 koronát, hogy Klein bőrét megmentjük, s a pénzt felvittem Hlatkyhoz. 140 korona még hiányzott, de Hlatky megígérte, hogy megpróbálja eligazítani a dolgot. El is igazította, de hogy miképpen, arról csak néhány év múlva értesültem egészen véletlenül. Az történt ugyanis, hogy ugyanez a boroszlói cég, egyik váradi ügyfele fizetésképtelenségével kapcsolatban, megbízott a képviselőjével. Az alperes 60%-os egyezséget ajánlott, amit a boroszlói cég visszautasított azzal, hogy elve: vagy az egészet, vagy semmit!

Erre én visszairtam a cégnek, hogy fogadja el a 60%-ot s hivatkoztam Klein esetére, amikor is a cég 500 korona helyett megelégedett 360 koronával. Postafordultával megjött a meglepő válasz, amely szerint Klein 500 koronás tartozása teljes összegében kiegyenlítést nyert.

Igy tudtam meg, hogy *Hlatky Endre a hiányzó 140 koronát a saját zsebéből fizette ki a boroszlói cégnek.*

Itt vissza kell még térnem a „fattyam“ kifejezésre. Hlatky Endre tekintélytartó ember volt, aki nem igen szokott tréfálkozni. A „fattyam“ kifejezés hiányzott az ő szótárából s ezzel ő tudatosan egy régi, közös reminiscenciát akart feleleveníteni. Ennekelőtte néhány évvel, mint fiatal jogászyerek Várady Zsigmondnak voltam a patvaristája s valamilyen ügyben felmentem Miskolczy Barnabás közjegyzőhöz. Megjelent ott ugyanakkor Hlatky Endre is, aki az ellenfél ügyvédje volt. Tárgyalás közben Miskolczy többször így szólított meg, hogy — fattyam. Én, mint exbocher, aki nem rég kerültem ki a jesivából, nem értettem jól ezt a kifejezést s azt hittem, hogy épp olyan becsmérlő értelme van, mint a német Bastardnak. Hlatky észrevette rajtam, hogy mennyire bánt ez a kifejezés, mire mosolyogva megmagyarázta fiatal kollegájának, hogy a régi magyarok a szerelem gyermekét, a fattyut, jobban szerették a törvényesnél, tehát a „fattyam“ nem bántó, ellenkezőleg szeretetteljes, becéző kifejezés. Mondanom sem kell, hogy ez a magyarázat megnyugtató s utána még büszke is voltam rá, hogy a kitűnő közjegyzőnek és később Hlatkynak — fattya lehettem.

Hlatky Endre elnöke volt a szabadelvű pártnak, akit a zsidók, különösen pedig az orthodoxok nagyon szerettek. Egyszer egy választási gyűlés után gyalog bandukolt hazafelé egy másik előkelő váradi korifeussal, akinek a nevét azért nem említem, mert még az illető él s jelenleg itt lakik Budapesten. Mennek, mennek a májusi éjszakában a csöndes váradi utcán, s egyszer csak megszólal Hlatky utitársa:

— *Mondd Bandi; tulajdonképen miért szeretnek téged ezek a büdös zsidók?*

— *Hát kérlek — hangzott a válasz — a zsidók szorgalmasak és megbízhatók s biztosan azért szeretnek, mert én is becsülöm, sőt szeretem őket.*

A sok közül elmondok egy esetet, amelyből kiderül, hogy miért szerették Hlatkyt ezek a „büdös“ zsidók. Élt Váradon

egy Gábel Jakab nevű iskolaigazgató, aki kitűnő pedagógus és jeles tankönyvíró volt. Gábel, mint tizgyermekes családapa, nem csak tankönyveket, de váltókat is írt s bizony ha gondjai nagyon megszorították, sokszor kellett a váltók prolongálását kérnie a bankban. Egyszer, mikor nagyon felgyült a kamat, restelt már újabb haladékat kérni s engem bizott meg, hogy az ügyében járjak közben az „Öreg Takaréknál” elnökénél, Hlatky Endrénél. Hlatky, mikor előadtam a dolgot, azonnal rendelkezésemre állt, bejött velem a forgalmi terembe, személyesen átnézte a Gábel folyószámláját, amelyből egyebek közt az is kiderült, hogy Gábel az Osztrák-Magyar Bank 4%-os kamatlába felett 2.5%-ot, tehát összesen 6.5%-os kamatot fizet. Erre Hlatky óriási patáliát csapott s kegyetlenül lehordta az illetékes tisztviselőt.

— Hogy merészelnek maguk Gábelnek 6.5%-os kamatot felszámítani? *Egy néptanítót, a nemzet napszámosát így kiuzsorázni mégis csak hallatlan dolog. Tessék Gábel kamatját azonnal 5.5%-ra redukálni, még pedig visszamenőleg s kiszámítani, mennyi így a kamattartozása.*

Az erélyes intézkedést rögtön foganatosították. A visszamenőleges kamatlábcsökkentés eredménye az lett, hogy Gábelnek nemcsak, hogy nem kellett fizetnie, de még neki járt pénz . . .

Hlatky Endre életének talán legszomorubb napja az volt, mikor Tisza Kálmán, mint exminiszterelnök megbukott Barabás Bélával szemben. E napon a délutáni órákban, mikor a bukás már nyilvánvaló volt, találkoztam Hlatkyval, aki a választásról beszélve ezt mondta:

— Érdekes éppen pár napja kaptam levelet a kegyelmes úrtól, amelyben kifejezést ad ösztönös megérzésének, hogy ez a választás rá nézve balul fog kiütni. A jóslat, ugyilátszik, beteljesült. . . .

Ennek a történelmi levélnek meg kell lenni a Hlatky család archivumában, amelynek őrzője most a boldog emlékü, váradi kamarai elnök fia: Hlatky Endre, Bethlen István miniszterelnök titkára.

Dr. Kenéz-Kurländer Ede

**KELLEMES, JÓ ÉS
OLCSÓ NYARALÁS**

SIÓFOKON

István-út 4.

a FRÄNKEL-féle orth. kóser penzióban

Kényelmes, tiszta, nagy szobák, gyönyörű szép és nagy kerthelyiség. Nagyobb családoknak árkedvezmény. Gyermeket (szülők nélkül is) kellő felügyelet mellett, teljes felelősséggel nyaralásra elfogadunk. ☀ Előzetes érdeklődés és előjegyzések.

■ **Bejáró vendégeknek olcsó menürendszer.** ■

■ Személyes vezetésem mellett a legfigyelmesebb kiszolgálás. ■

■ **Megnyílt június hónap 10-ikén.** ■

FRANKEL IGNÁC VENDÉGLŐS

Budapest, VII., Rombach-utca 12. sz.

Telefon: József 372-57.

Olvasom, . . . **nem olvasom . . .**

Olvasom

Sándor Pál járta a világot. Ez a kiváló „vezér“ szerepelt mindenütt a nagy pesti hitközség nevében, teljesen negatív eredménnyel. Addig az aránylag kis nagyváradai orthodox hitközség külföldi támogatással szülészeti osztályt létesített a kórházban. 1926-ban *Herschkovits Albert* nagyváradai származású, newyorki lakos másfél millió leit ajándékozott e célra, melyet a Joint 500.000 lei-el pótolta. A még szükséges összegeket a váradai asszonyok gyűjtötték össze.

Nem olvasom

hogyan elfogadott volna a legutóbbi hitközségi közgyűlés egy összeférhetlenségi törvényt, mely szerint az, aki üzleti összeköttetésben van a hitközséggel nem lehet sem az előljáróság, sem a választmány tagja. Pedig ez a törvény sürgős volna.

Nem olvasom

Rabbenu Gerson, aki a maga idejében legtekintélyesebb és legnagyobb tudósa volt a zsidóságnak, szigorúan tiltotta a többnejűséget. A tilalmat a nyugati zsidóság betartotta, a keleti zsidóság azonban tultette magát rajta. Gerson óta nagyot változott a világ. A vallási tilalom bevonult a pol-

gári törvénykönyvekbe s ma már a zsidóság Keleten épp úgy, mint Nyugaton büntetés terhe alatt kénytelen monogám lenni.

Ezeknek az előrebocsátása után érthetően elcsodálkoztunk, mikor kezünkbe került kedvenc lapunk, az Egyenlőség. A magát három évvel öregítő lap — vallási tilalom ide. polgári törvény oda — hasábjain egész nyíltan űzi a polygámiát. Választási számában (mi köze egy felekezeti lapnak a választásokhoz?) első oldalon *Dési Gézá*nak vallásrelmet, harmadik oldalon *Sándor Pál* agg oroszánfejét simogatja, az ötödik oldalon viszont az ifju *Vázsonyi Jánost* becézi gyengéden. Három ember — három párt, még pedig egymással hadilábon levő három párt, amelyek azonban az Egyenlőség puha gyékényén szépen megférnek egymással. Három ilyen heves szerelem, kell-e több az Egyenlőség polygám természetének biztosítására?

Varietas delectat. A változatosság gyönyörködtet. A szerelem tárgyát azonban nem csupán a gyönyörködés okából lehet változtatni. Valljuk meg őszintén, nagyon nehéz időket élünk. Amilyen rosszak a viszonyok, nem ütközünk meg azon sem, ha valaki azzal az ideával jönne, hogy

reformáljuk meg a házasság-jogot s szakítsunk az unalmas monogámiával. Elvégre három feleség nemcsak háromszoros gondot és bajt sóz a nyakunkba, de ha ügyesek és szerencsések vagyunk, háromszoros hozományt is hozhat a konyhára.

Olvasom

a Pintér Miksa cikkét „a megfizetett és miseberacholó, zsidó sajtóról“, szószerint igaza van, mint dr. Schönfeldnek is, ki hasonlókkal érvelt. Hogy a zsidó lapok papírját sem az ég pereméről vágják le, meg a nyomda-költséget sem a Fentvaló fizeti ki. Kénytelenek vagyunk pausálét, támogatást elfogadni, még jó, ha akad, aki adja. — különben aligha lehetnének. Ezért aztán kénytelenek személyi kultuszt is űzni és ha meggyőződésükkel nem nagyon ellenkezik, ráámenezni; szerencse és nobilitás, ha megengedik, hogy a lapnak egy és másban véleménye és elvi meggyőződése lehessen. Szomoru és szégyennel teljes fejezete ez nem a lapok helyzetének, mint inkább a magyar zsidóság egyeteme erkölcsi leromlottságának.

Olvasom

hogy az IMIT a zsidó muzeumot a pesti izr. hitközség új kulturházában helyezi el s ezzel a hitközség is bizonyos jogokat és befolyást nyer a muzeumot illetőleg. Ezekről szerződés is készült, mely hosszú és fölösleges (mert magától értetődő) honfiui tirádák után megállapítja egyik és másik fél jogait. Csak arról

nincs szó, hogy mi az eljárás, ha a hitközség — deficit mérseklés címén — át akarja majd adni az orthodoxiának a muzeumot.

Nem olvasom

A vidéki hittestvér helyzete nagyon súlyos, aránytalanul többet adózik, hogy a hitközség ne szüntesse be működését. Így Esztergomban 120 pengő adót fizet az, aki Pesten legfeljebb 35—40 pengőt fizetne. 500 pengőt pedig olyan fizet, akitől nálunk örömmel elfogadnának 200 pengőt. Ugyanez a helyzet a szomszédos Párkányon és ha nehezen is, de áldozatkészen fizetik a súlyos adót, hogy legyen papjuk és sakterük. A párkányi hitközség az érsekujvári papot választotta meg, aki köteles évenként hatszor náluk kiszállni és irányítani a nyáját, mely 10 év óta nélkülözi a papot. Mikor ott jártam aznap installálták dr. Klein Ernőt az ottani notabilitások jelenlétében. A fiatal pap újfajta ember. Ellenége a rabbiszemináriumnak, de azért doktorátust szerzett és vállalt rabbiállást neolog hitközségnél. Elég ügyes beszéde akár a Do-

VARRÓGÉP, KERÉKPÁR

HETI 4 PENGŐS
RÉSZLETRE ELŐ-
LEG NÉLKÜL.

MOTORKERÉKPÁR

HETI 8 PENGŐS
RÉSZLERE

SEBEŐK MIHÁLY

Budapest,
VII, Dohány-utca 20

hányban is elhangozhatott volna és aziránt sem érdeklődött, vajjon a hivek élnek-e az ingyenes kasruszal és vajjon van-e bolt szombaton bezárva. Csak egy kikötése volt, mielőtt ott állást vállalt, hogy a női karzatot lássák el sűrű ráccsal. Az almemorral nem törődött. A neolog hivek oly soká nélkülöztek a papot, hogy kivánságának eleget tettek és 2000 cseh koronáért elkészítették a rácsot. Az avatásnál már ott diszelgett a rács. Viszont a közös strandfürdő ellen nem emelte fel szavát.

Olvason

Kétszáz éves fennállásának jubileumát ünnepelte a nagyváradai Szentegylet. „Kétszáz esztendő az emberszeretet szolgálatában“ címmel Leitner Zoltán és Freund Fülöp megírták a 200 év történetét. Az 1731. évben készült alapszabály 12. §-a a következő érdekes rendelkezést tartalmazza: „Purimkor az előjárók két sirásóval és a halotti felszereléssel házról-házra járnak.“ Az akkori patriarchális viszonyokat jellemzi a 4. §. „Ha az egyleti tagok lakomán, vagy temetőben összekülönböznek, akkor az előjárók kényszerítsék a fiatalabbat arra, hogy az öregebbtől tiz ember előtt, 24 órán belül bocsánatot kérjen, mire az köteles meg-

bocsájtani.“

Még a következő érdekes feljegyzésekkel találkozunk: „1882. április hóban megtartott bekebelezési aktus fényét emelte azon érdekes körülmény, hogy ez alkalommal a három zsidó hitközség főrab-bija, nevezetesen az orthodox hitközség részéről az ujonnan megválasztott Fuchs Mór, a neolog hitközség részéről dr. Kohut Sándor, s a rövid életű statusquo hitközség részéről Kunstadt Ignác főrab-bik lettek az évszázados formalitások szerint ünnepélyesen tagul beiktatva.

1884-ben Ullmann Izidor indítványára Tisza Kálmánt, az akkori miniszterelnököt választják meg disztagnak, ki melegen köszöni meg a megtiszteltetést az okmányt átadó küldöttségnek. 1911. október 5-iki ülésen elnök bejelenti, hogy Hlatky Endre főispán 1000 koronát juttatott hozzá, mint az izr. kórház részére szánt alapítványt.

Olvason

Szmrecsányi Lajos egri érsek szózatát: „Erős lelkü, apostoli heví hithirdetőkre szomjuhozik ma a világ, akiknek ajkairól, mint tűz lángja tör ki az Ige“. Ezt a megállapítást mindenki aláírhatja, nemcsak a katolikus, de az összes felekezetek rászorulnak lánglelkü apostolokra. A nagy városban a felekezeti élet külső homlokzata mutatós, megtévesztő, de belül sok a baj, sok a hiba sok a hiány. Berlin, Bécs és Budapest templomai, hitszónokai, kántorai, iskolái, kórházai és egyéb intézményei az idegen szemlélőre impozáns benyomást tesznek, de ez mind csak „facade“, a valóság egészen másképpen fest.

Több Orth. Rabbitól elismert

HÉVIZFÜRDŐI

ORT. **בשר** VENDÉGLÖMET

Rákóczi út 2. alól **Rákóczi út 11.**
alá helyeztem át. Nb. vendégeim
szives pártfogásukat továbbra is kérve
tisztelettel

MANDEL

H I R E K

Hitközségi törzsasztal Keszeynél

Törzsasztalok. Nemcsak a fogyasztott söröknek és feketéknek fokozott mennyiségét jelentik, de az összetartozásnak, a politikai, művészeti és egyéb ideálok szimbolumai is egyben. Gondoljunk csak a bécsi Rathauskeller egykori *Lueger* törzsasztalára, amelynek tagjait nemcsak az ital, de az antiszemitizmus is fűtötte. Vagy a híres Abbázia kávéházi törzsasztal, ahol *Eötvös* Károly a „Vajda” ült az asztalfőn minden délután s mulattatta hiveit jóízű anekdótáival. A jogtudomány híres törzsasztala a Hangliban székelt, amelynél *Szilágyi* Dezső és *Csemegi* Károly vitték a szót. A *Csalányi*-beli törzsasztalnak pedig *Polonyi* Géza robusztus egyénisége adta meg a jellegét.

A mai törzsasztalok között egyik legérdekesebb a *Keszey* étteremben látható. Fölötte tábla, amelynek ékes rigmusokba szedett feliratából megtudjuk, hogy a

Keszey asztal
Víg asztal,
Vigasztal,
Marasztal.

Egy asztal igazán nem tehet többet, különösen a mai szomorú időkben. Ennek az asztalnak egyébként az a specialitása, hogy körülötte a Pesti Izr. Hitközség és a Chevra Kadisa vigaszra és marasztalásra szoruló vezetői szoktak üldögelni. A fogyasztás — a kasrusz törvényeinek szem előtt tartásával — kizárólag sörre, sóskiflire és ringlire szorítkozik. A beszélgetés témája már sokkal tágabb területen mozog. Természetesen a legbarátságosabb tónusban folyik a beszélgetés. Ha például együtt látjuk az asztalnál *Stern* Samut, *Hajdu* Marcellt, *Eppler* Sándort *Kramer* Miksával, *Arányi* Ignáccal és *Endrei* Henrikkel, amint békés egyetértésben üritgetik a Krigliket, igazán eszünkbe se jutnak azok a kemény harcok, amelyeket ezek az urak nemrég a zöld asztalnál vívtak egymással a hitközség, illetve a Chevra érdekeinek védelmében. De a politikai ellentéteket is kiegyenliti a Keszey-féle „Víg asztal”. *Dési* Géza él-hal Bethlenért, *Nagy* Andor pedig törhetetlen hive *Rassay*-

Remény a legjobb zsidó ifjusági folyóirat.

nak, itt azonban mindig megtalálják a közös platformot.

Kiket látunk még a törzsasztal körül? Itt a korelnök *Ehrlich G. Gusztáv*, a felsőházat *Glückstahl Samu*, a hadsereget *Zöld* tábornok és *Darvas Nándor* alezredes képviselik. Gyakori vendégek még *Lederman Mór*, *Zahler Emil*, *Molnár Gyula*, *Gutmann Mór*, *Nagy Jenő*, *Klaber Miksa*, *dr. Steiner Gyula*, *Porgesz József*, *Kovács Hermann*, *Kecskeméti Adolf*, *Bloch Sándor* és ki tudná még felsorolni őket? Aki számít a hitközségben és a Chevrában, a szűkebb vezérkaron kívül az előljárók és a képviselőtestületi tagok majdnem mind felkeresik időnként a *Keszey*-féle törzsasztalt, amelyet a körülötte folyó megbeszélések és viták a hitközségi élet egyik jelentős tényezőjévé avatnak.

SÓS ÁRMIN JUBILEUMA. Harmincöt évvel ezelőtt egy kis tisztviselő lépett be a Közutihoz s szorgalmával, tehetségével gyorsan magára vonta feljebbvalói figyelmét. Hamar emelkedett a ranglétrán s ma az egykori kis tisztviselő — Sós Ármin — a Nova vezérigazgatóhelyettese. Mostanában volt a harmincötéves szolgálati jubileuma, amelyet kedve és akarata ellenére rendeztek számára tisztviselői és barátai. Csendben, szinte titokban zajlott le ez a jubileum, mi magunk is csak véletlenül szereztünk tudomást róla. Sós vezérigazgató úgy van a nyilvánossággal, mint a jubileummal: irtózik tőle. Az ő eleme a csendes, de annál eredményesebb munka. A Nova az ő nagyszerű hozzáértésének és kitűnő irányításának köszönheti felvirágzását. Még két dolgot kell megemlíteni róla: egyik az, hogy jó zsidó, aki a budai felekezeti életben előkelő szerepet játszik, a másik pedig az, hogy ama fák közé tartozik, amelyekhez nagyon közel esik az alma. (T. i. az

apja Sós Endrének, a kiváló publicistának, akinek cikkei gyakran megjelennek a Szombatban is.) Amilyen puritán embernek ismerjük Sós Ármin-t, biztosra vesszük, hogy megharagszik ezért a kis megemlékezésért. De ha azoknak a tömegére gondolunk, akik öt évenként saját rendezésű jól bereklámozott jubileumokon szokták ünnepelni jelentéktelenségüket, úgy érezzük, hogy nem hallgathatunk és vállalnunk kell a vezérigazgató ur haragjának ódiumát is.

LINDENBAUM HÉDIT, Lindenbaum mérnök leányát június 30-án vezette oltárhoz Munk Miklós, Munk Gábor fia.

HELYREIGAZÍTÁS. Mélyen Tisztelt Főszerkesztő Ur! Sziveskedjék nb. lapjának legközelebbi számában helyreigazítani a téves közleményt és a tényeknek megfelelően megírni, hogy gróf Bethlen István miniszterelnök urnak nálam tett látogatása alkalmával semmiféle formában nem esett szó arról, hogy a tisztviselők fizetését akár a mi

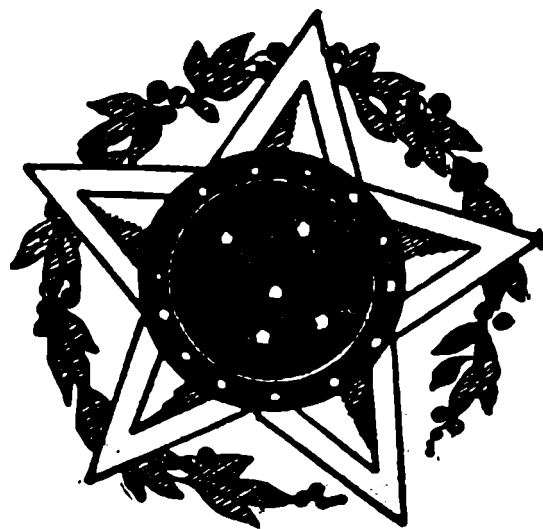
hitközségeinkben, akár más felekezetek hitközségeiben 30 százalékkal leszállították volna. A helyreigazítást föltétlenül kérem. Kiváló tisztelettel *dr. Schlesinger Sámuel* főrabbi.

HALÁLOZÁS. Elek Bernát, volt törvényhatósági bizottsági tag, a Pesti Izr. Hitközség és a Szentegylet választmányi tagja, az Általános Önsegélyző- és Jótékonyági Egylet örökös diszalelnöke, vasárnap 81 éves korában elhunyt. Kedden délelőtt féltizenkettőkor helyezték örök nyugalomra a rákoskereszturi új izraelita temetőben. Az elhunytban dr. Elek Hugó, a Hétfői Napló főszerkesztője édesapját gyászolja.

LUDWIG HIRSCHFELD „Die Wahrheit“ című bécsi hetilap szerkesztője 58 éves korában, hosszas betegség után meghalt. Az elhunyt teljes egyéniségét, gazdag tudását és tehetségét a felekezeti élet szolgálatába állította és a felekezeti sajtó benne egyik tisztelt reprezentánsát gyászolja.

Hirschfeld a bécsi hitközségnek számottevő szereplője volt, a Wohlfahrt és Nächstenliebe egyesületeknél komoly megbecsült munkát végzett. A bécsi lapok azt írják róla, hogy ellenfelei lehettek, de ellensége egy sem volt. Mindenki szerette és becsülte kiváló egyéni tulajdonságaiért. A lapot az örökösök maradék nélkül az eddigi szellemében tovább fogják vezetni.

A nagyszabású temetés az elhunyt személyén keresztül impozáns megnyilatkozása volt a bécsi zsidóságnak, miként becsülik meg a felekezeti szerkesztőt. Az összes rabbik és kántorok, az egyesületek vezetői a hitközség elnökségével

Hordókban és bálákban

érkeznek távoli országokból a MEINL-céghez a nagy hajórakományok. Kiváló szakemberek állítják össze a legkülönbözőbb fajtákból a világhírű MEINL-pörköltkávékeveréket, MEINL-Sao Paulo pörköltkávékeverék finom tejeskávékeverék.

1/4 kg. P. 2.84

A kávézacskó a fenti képet viseli. Vannak természetesen finomabb avagy olcsóbb keverékeink is.

Meinl Gyula r.-t.

az élén kísérték el utolsó útjára. A sok beszéd mellett különösen a bécsi elnök, Prof. Dr. Pick beszéde váltott ki nagy hatást, ki gyönyörű szavakban méltatta az elhunyt érdemeit, mint ember, mint hittestvér és mint szerkesztő.

AZ ORSZÁGOS IZRAELITA TANÍTÓEGYESÜLET 65 éves fennállását ünnepelte a rendes közgyűlés keretében, melyen résztvett a magyar zsidó közélet számos vezérférfia, kiket Schichtancz Ármin elnök üdvözölt. A pesti hitközség képviselőjében dr. Steiner Gyula előljáró-helyettes figyelmet keltő beszédben üdvözölte a tanitóságot.

A zsidóság — ugymond — nemcsak a Tizparancsolatot adta a világnak, de elsőnek rendelte el az általános és kötelező elemi oktatást, századokkal a ma divó időszámítás előtt. A tanítóság megbecsülése és azoknak a munkássága képezi a titkát és adja a magyarázatát, hogy a zsidóság 2000 év minden viszontagságát túlélte és még máig is fennáll. Ezen ősi hagyományos szellemben hajtja meg a hitközség zászlaját a tanítóság érdemei előtt. Rákos István kir. tan. a Tanítók Országos Szövetsége nevében elismerte, hogy a magyar zsidó tanítók mindig áldásos és hazafias kulturmunkát végeztek.

MOZGALOM *Weisz Miksa* rabbi érdekében. Monstre-gyűlés előtt nyilatkozott *Stern* Samu elnök és kijelentette, hogy Weisz Miksa rabbinak a Rombach uccai templomba való meghívása igen kívánatos volna. Az elnök minden szavát, kevés kivétellel aláírja mindenki, aki tudja, hogy mint rabbi, mint hitszonok, mint tudós klasszis.

STATUSQUO NAGYGYÜLÉS. A Statusquo Hitközségek Országos Szövetsége a napokban tartotta meg évi nagy gyűlését Fejér Ferenc dr. országos elnök elnöklete alatt. A statusquo rabbikar több kiválósága megjelent a gyűlésen, így Schlesinger Sámuel debreceni, Bernstein Béla nyiregyházi, Roth Sámuel sátoraljaujhelyi és Feigl L. Herman gyöngyösi főrabbi. A nagy gyűlésnek, mely számos intern ügyet tárgyalt, több figyelemreméltó momentuma is volt. Így Bernstein főrabbi bevezető héber imája és tartalmas bibliamagyará-

zata, amely vallásos áhitatot keltő szép szokás, ugyszólván speciálitása a statusquo gyűléseknek. Érdekes volt Lebovits József mágocsi főrabbi indítványa a Debrecenben felállítandó statusquo rabbikat képző jesiváról, mely indítványt a gyűlés egyhangulag elfogadta. A Fábrián Ferenc főtitkár által felolvasott évi jelentés beszámol a statusquo mozgalom terjedéséről. E szerint Kispesten, Kőbányán, Sopronban és Baján vannak statusquo hitközségek megalapítását célzó komoly törekvések. Roth Sámuel sátoraljaujhelyi főrabbi javaslatára elhatározta még a gyűlés, hogy időnként egy rabbi és világi vezető fogja látogatni az egyes hitközségeket abból a célból, hogy a hitközségek között állandóbb kontaktust teremtsenek és fejlődésüknek határozott irányt szabjanak.

BÁRÓ HATVANY BERTALAN felolvasása: „Ázsia és a nacionalizmus“ most jelent meg a Cobden Szövetség kiadásában.

HERZL TIVADAR EMLÉKÜNNEPÉLY. A Magyar Cionista Szövetség Herzl Tivadar halálának 27. évfordulója alkalmával július 5-én vasárnap d. e. fél 11 órakor a pesti izr. hitközség disztermében (Sip u. 12) emlékünnepelet tartott. Az ünnepélyen közreműködtek **Izsák Ede dr., Osztern Lipót dr., Reich Lázár** főkantor és az **Omike kórus.**

Szerkesztésért és kiadásért felel:

Dr. **KENÉZ-KURLÄNDER EDE**

Neufeld Zoltán (Pannonia) nyomda
Budapest, VII., Rombach utca 8.
Telefon: 423—09. Felelős: **Gerő Z.**